

EKSTERNO IZVEŠTAVANJE PO SEGMENTIMA U REPUBLICI SRBIJI

Vladimir Obradović

Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet, Kragujevac, Srbija

✉ vobradovic@kg.ac.rs

Nemanja Karapavlović

Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet, Kragujevac, Srbija

✉ nkarapavlovic@kg.ac.rs

UDK
657.14/17
(047.32)
(497.11)
Originalni
naučni rad

Apstrakt: Svrha istraživanja u radu je sagledavanje regulative i praksi eksternog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji. Značaj istraživanja proističe iz velike potencijalne korisnosti informacija o segmentima za investitore i kreditore. Analiza regulative ukazuje na to da Republika Srbija ima kvalitetnu i međunarodno priznatu osnovu eksternog izveštavanja po segmentima – IFRS 8. Ipak, postoji prostor za unapređenje IFRS 8. Analiza praksi, sprovedena na uzorku od 500 kompanija, ukazuje na to da kompanije u Republici Srbiji, generalno, ne pridaju veliki značaj obelodanjivanju informacija o segmentima u finansijskim izveštajima. Prakse su prilično raznovrsne, što je posledica fleksibilnosti IFRS 8, ali i nepotpunog poštovanja IFRS 8. Primenom statističkih tehnika ispitano je da li su prakse eksternog izveštavanja po segmentima u vezi sa karakteristikama kompanija, u čemu se ogleda originalnost rada. Utvrđeno da finansijske institucije obelodanjuju obimnije kvantitativne informacije o segmentima u odnosu na ostale kompanije i da kompanije sa većim ukupnim sredstvima obelodanjuju obimnije informacije o segmentima. Istraživanje je ukazalo na to da postoji značajan prostor za unapređenje praksi eksternog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji. Rezultati istraživanja mogu biti od koristi za regulatore finansijskog izveštavanja i sastavljače i revizore finansijskih izveštaja.

Primljeno:
26.06.2015.
Prihvaćeno:
23.03.2016.

Ključne reči: finansijsko izveštavanje, izveštavanje po segmentima, obelodanjivanje, IFRS 8, operativni segmenti

JEL klasifikacija: M40, M49, F30

1. Uvod

U svojim finansijskim izveštajima opšte namene, kompanije obelodanjuju brojne informacije različitog karaktera. Obelodanjene informacije su uglavnom fokusirane na kompaniju kao celinu. Međutim, često se obelodanjuju i informacije koje se odnose na pojedine delove kompanije. Takve informacije se označavaju kao informacije o segmentima.

Značaj informacija o segmentima porastao je tokom poslednjih decenija, pod uticajem procesa diverzifikacije i internacionalizacije (globalizacije) poslovanja mnogih kompanija. Činjenica da investitorima i kreditorima, kao ključnim (primarnim) korisnicima finansijskih izveštaja opšte namene, više nisu dovoljne samo informacije o finansijskom položaju, uspešnosti i novčanim tokovima kompanije kao celine primorala je donosiocе regulative (standarda) finansijskog izveštavanja da na adekvatan način reaguju. Iz tog razloga, u današnje vreme, saopštavanje informacija o segmentima je, u mnogim zemljama, zasnovano na odgovarajućim zvanično ustanovljenim smernicama, tj. standardima. Pod uticajem opšte težnje da se ustanove jedinstvene prakse finansijskog izveštavanja, prisutna je tendencija da se ujednače prakse izveštavanja po segmentima na globalnom planu.

U nastavku, pažnja će, najpre, biti posvećena uslovljenosti i suštini eksternog izveštavanja po segmentima. Zatim će biti reči o aktuelnoj regulativi eksternog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji. Nakon toga, izvršiće se analiza praksi eksternog izveštavanja po segmentima kompanija u Republici Srbiji, i to na bazi finansijskih izveštaja za 2013. godinu.

2. Suština i uslovljenost eksternog izveštavanja po segmentima

Prema definiciji Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), segment predstavlja prepoznatljivu komponentu diverzifikovanog entiteta koja se bavi aktivnostima koje su znatno čvršće povezane jedne sa drugima nego sa aktivnostima ostatka entiteta (Haller, 2003, str. 444). Segment je deo kompanije koji je moguće posebno identifikovati na bazi proizvoda ili usluga koje pruža, ili geografskih tržišta koja opslužuje (Wild, 2005, str. G-1). On ima sredstva i obaveze odvojive od sredstava i obaveza ostalih delova (segmenata) kompanije i ostvaruje rezultat (dobitak ili gubitak) odvojiv od rezultata ostatka kompanije.

Polazeći od suštine segmenata, izveštavanje po segmentima (engl. segment reporting) može se definisati kao proces identifikovanja delova, tj. segmenata, kompanije i generisanja i saopštavanja informacija o svakom od identifikovanih delova, tj. segmenata (Roberts, 2010, str. 455). Pomenuti proces može da ima dvojaku svrhu: informisanje internih korisnika (menadžera) ili informisanje eksternih korisnika (investitora i kreditora, pre svega). Stoga se može govoriti o

dvema vrstama izveštavanja po segmentima: (a) internom izveštavanju po segmentima, tj. izveštavanju upravljačkih struktura o različitim delovima (komponentama) kompanije, i (b) eksternom izveštavanju po segmentima, tj. izveštavanju eksternih korisnika o različitim delovima kompanije. Predmet razmatranja u ovom radu je eksterno izveštavanje po segmentima, koje se odvija putem redovnih finansijskih izveštaja namenjenih širokom krugu eksternih korisnika – finansijskih izveštaja opšte namene.

Potreba za saopštavanjem informacija o segmentima u finansijskim izveštajima opšte namene uslovljena je (a) diverzifikovanošću i (b) geografskom rasprostranjenošću poslovnih aktivnosti mnogih kompanija. Naime, mnoge kompanije stvaraju i prodaju više različitih vrsta proizvoda, pružaju više različitih vrsta usluga ili posluju na više lokacija (kontinenta, zemalja ili regiona unutar jedne zemlje). Usled toga, javljaju se značajne varijacije profitabilnosti, nivoa izloženosti riziku i mogućnosti za rast unutar iste kompanije (Radebaugh, 1997, str. 19-3), što, dalje, dovodi do potrebe da se izvrši segmentacija, tj. dekomponovanje kompanije za potrebe finansijskog izveštavanja, i da se, zatim, obelodane odgovarajuće informacije o svakoj identifikovanoj komponenti (delu ili segmentu).

Usled varijacija profitabilnosti, stepena izloženosti riziku i mogućnostima za rast unutar iste kompanije, informacije o kompaniji kao celini, iako su neophodne, nisu dovoljne. Da bi se unapredila informaciona korisnost finansijskih izveštaja i, samim tim, pružila bolja osnova za donošenje ekonomskih odluka, veoma je korisno da se informacije o kompaniji kao celini dopune informacijama o njenim segmentima.

Informacije o segmentima imaju potencijalno veliki značaj za investitore i kreditore. Investitore prevashodno interesuju visina i vremenski raspored budućih prinosa kompanije, kao i rizik ostvarenja tih prinosa, jer od toga zavise njihovi lični novčani tokovi. Investitori ulažu svoj kapital u kompaniju kao celinu, pa su uspešnost i izgledi celine od primarne važnosti za njih. S obzirom na to, moglo bi se pomisliti da informacije o segmentima za njih imaju mali značaj, tj. da će oni pokazati slabo interesovanje za takve informacije. Međutim, da bi stekli potpunu predstavu o uspešnosti i perspektivama jedne složene (diverzifikovane i/ili geografski raširene) kompanije, investitori treba da uzmu u obzir uspešnost i perspektive njenih delova, tj. segmenata (Roberts, 2010, str. 458). Dakle, investitorima su informacije o segmentima neophodne da bi mogli da donesu razumne odluke o investiranju (Belkaoui, 1994, str. 241).

Informacije o segmentima treba da omoguće investitorima da spoznaju i procene tzv. upravljački ili menadžment rizik, koji, uz rizik koji proističe iz poslovanja u određenim delatnostima i geografskim područjima, čini veoma važnu komponentu ukupnog rizika kojem su investitori izloženi (Ijiri, 1995, str. 62). Usled odvojenosti funkcija vlasništva nad kompanijom i upravljanja njenim

poslovanjem, dolazi do pojave tzv. agencijskih (zastupničkih) troškova. Oni se sastoje iz (a) troškova kontrole, kao troškova koje investitori, tj. vlasnici, snose kako bi merili i posmatrali ponašanje menadžera ili sproveli odgovarajuću politiku nagrađivanja menadžera, (b) troškova koje menadžeri snose kako bi pružili garancije vlasnicima da neće preduzeti akcije koje bi nanele štetu njihovim interesima ili da će nadoknaditi štetu u slučaju da je nanesu i (c) tzv. „rezidualnog gubitka“, koji nastaje usled činjenice da se akcije koje preduzimaju menadžeri razlikuju od akcija koje bi preduzeli vlasnici kada bi sami upravljali kompanijom (Radebaugh, 1987, str. 39-40). Agencijski troškovi snižavaju cenu akcija, tj. povećavaju troškove kapitala za kompaniju. U tom kontekstu, informacije o segmentima imaju veliki značaj, jer omogućavaju vlasnicima da ostvare dublji uvid u prošle odluke menadžmenta i efekte tih odluka, čime se smanjuje informaciona asimetrija, tj. razlika u stepenu informisanosti o poslovanju kompanije, i povećava poverenje između vlasnika i menadžera. Pomenute tendencije, u krajnjoj liniji, dovode do sniženja troškova kapitala. Ako se menadžerima nametne obaveza da u redovne finansijske izveštaje uključe i informacije o segmentima, oni gube mogućnost da neuspehe nekih segmenata prikriju dobrim rezultatima drugih segmenata. Menadžeri, takođe, postaju izloženi jačim pritiscima da alociraju resurse na najprofitabilnije segmente, ili da brzo poboljšaju uspešnost onih segmenata koji su nedovoljno profitabilni (PricewaterhouseCoopers, 2002, str. 16).

Za razliku od investitora, kreditoru prevashodno interesuje sposobnost kompanije da izmiri svoje sadašnje ili buduće obaveze, bilo kroz pravovremenu isplatu glavnice i kamate, bilo, u krajnjem slučaju, kroz raspodelu likvidacione ili stečajne mase. U tom kontekstu, kreditori su zainteresovani za procenu budućih dobitaka i novčanih tokova kompanije, od čijeg kretanja zavisi sposobnost kompanije da izmiri obaveze u roku. Da bi što realnije procenili buduće dobitke i novčane tokove jedne složene kompanije, kreditorima su potrebne informacije o njenim segmentima.

O potencijalnom značaju informacija o segmentima najbolje govori stav američkog Udruženja za investiciono upravljanje i istraživanje (Association for Investment Management and Research), preteče današnjeg Instituta ovlašćenih finansijskih analitičara (CFA Institute). Naime, u svom dokumentu iz 1993. godine, pomenuta institucija označava informacije o segmentima kao neophodne, vitalne, suštinske, fundamentalne i nezamenljive informacije, koje predstavljaju deo procesa investicione analize. Kako se dalje ističe u istom dokumentu, „ne postoji razuman način da se, bez segmentiranja, izvrši predviđanje ukupnih novčanih tokova kompanije, njihovog vremenskog rasporeda i rizika njihovog ostvarenja“ (Pacter, 1993, str. 95).

Raspoloživost adekvatnih informacija o segmentima povećava efikasnost tržišta kapitala. Svaka informacija o segmentima čini kompaniju transparentnijom i pomaže da cene hartija od vrednosti koje ona emituje realnije odraze njene

poslovne aktivnosti (Radebaugh, 1987, str. 57). Drugim rečima, informacije o segmentima su sredstvo za pružanje preciznijih informacionih signala o vrednosti kompanije (Swaminathan, 1991, str. 23). Ako učesnici na tržištu kapitala (investitori i kreditori) bolje razumeju poslovne aktivnosti jedne kompanije, preciznije će proceniti njenu vrednost. Sumirajući rezultate ranijih empirijskih istraživanja, Pacter (1993, str. 136-137) konstatuje da informacije o segmentima zaista ostvaruju uticaj na cene hartija od vrednosti koje jedna kompanija emituje. Svesne toga, neke kompanije su, i pre uspostavljanja zvaničnih zahteva, počele dobrovoljno da obelodanjuju informacije o segmentima.

Sušтина procesa donošenja odluka o investiranju i kreditiranju se sastoji u nastojanju da se uspostavi ravnoteža između očekivane stope prinosa i očekivanog rizika. Što je veći ocenjeni rizik određene alternative investiranja ili pozajmljivanja, veća će biti i stopa prinosa koju zahteva investitor ili kreditor. S obzirom na to, informacije o segmentima treba da omoguće investitoru ili kreditoru da što realnije proceni: (a) iznose i vremenski raspored budućih dobitaka i novčanih tokova kompanije i (b) rizike njihovog ostvarenja.

Prethodna razmatranja ukazuju na ključne ciljeve eksternog izveštavanja po segmentima. Prema danas preovlađujućem gledištu, time što obezbeđuje informacije o različitim vrstama proizvoda koje kompanija stvara i prodaje ili usluga koje pruža, kao i različitim geografskim područjima, tj. ekonomskim okruženjima, u kojima posluje, eksterno izveštavanje po segmentima treba da pomogne korisnicima finansijskih izveštaja da: (a) bolje razumeju uspešnost kompanije, (b) bolje procene buduće novčane tokove kompanije i (c) steknu bolju predstavu o kompaniji kao celini (Financial Accounting Standards Board, 1997, str. 5).

3. Profesionalna regulativa eksternog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji

S obzirom na to da Republika Srbija predstavlja jednu od mnogih zemalja sveta koje su usvojile Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja (IFRS), osnovu za eksterno izveštavanje po segmentima u Republici Srbiji čini IFRS 8, pod nazivom „Segmenti poslovanja“ (Operating Segments). Ovaj standard je, u novembru 2006. godine, objavio Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (IASB), a nasledio je Međunarodni računovodstveni standard 14, pod nazivom „Izveštavanje po segmentima“ (Segment Reporting), koji je, u avgustu 1997. godine, objavio Međunarodni komitet za računovodstvene standarde (IASC), preteča IASB-a.

IFRS 8 je, zapravo, kreiran u SAD, gde je, u junu 1997. godine, objavljen kao Iskaz o standardima finansijskog računovodstva (SFAS) br. 131, pod nazivom „Obelodanjivanja o segmentima preduzeća i povezane informacije“,

od strane Odbora za standarde finansijskog računovodstva (FASB). U sklopu procesa konvergencije IFRS i opšteprihvaćenih računovodstvenih principa (GAAP) SAD, SFAS 131 je, nakon neznatnih izmena, postao deo IFRS i zamenio je IAS 14, od kojeg se značajno razlikuje. Činjenica da je standard SAD praktično prihvaćen kao globalno rešenje time što je ugrađen u IFRS ne predstavlja iznenađenje ako se zna da se SAD smatraju „pionirom u oblasti izveštavanja po segmentima“ (Radebaugh & Gray, 1997, str. 90).

Fundamentalni princip IFRS 8 je da entitet (kompanija, preduzeće) obelodanjuje informacije po segmentima kako bi omogućio korisnicima svojih finansijskih izveštaja da ocenjuju prirodu i finansijske efekte poslovnih aktivnosti u kojima učestvuje i ekonomska okruženja u kojima posluje. Definišući delokrug IFRS 8, IASB konstatuje da je ovaj standard namenjen entitetima čijim se vlasničkim ili dužničkim instrumentima trguje na javnom tržištu (kao što je berza) ili koji su u procesu pripreme za izlazak na javno tržište. Za ostale, tj. nekotirane, entitete koji slede IFRS, primena IFRS 8 nije obavezna, ali je dopuštena. To znači da nekotirani entiteti mogu dobrovoljno da obelodanjuju informacije o segmentima, a ukoliko odluče da to čine, treba da poštuju IFRS 8.

Pristup identifikovanju segmenata entiteta za potrebe eksternog izveštavanja koji sadrži IFRS 8 poznat je u literaturi kao menadžment ili upravljački pristup, jer se zasniva na načinu na koji menadžment organizuje segmente unutar entiteta za svrhe donošenja poslovnih odluka i ocene uspešnosti. Drugim rečima, IFRS 8 zabranjuje da se izbor dimenzija segmentacije vrši unapred, tj. nezavisno od interne strukture. Odgovor na pitanje koja je prava osnova za segmentaciju dobiće se isključivo posmatranjem unutrašnje strukture entiteta.

U osnovi upravljačkog pristupa je pretpostavka da će, s obzirom na to da je kreirana kako bi olakšala donošenje odluka od strane menadžmenta, interna segmentacija biti korisna i za donošenje odluka od strane eksternih korisnika. Poznavanje interne organizacione strukture je od značaja za eksterne korisnike, jer im ukazuje na rizike i šanse koje menadžment smatra značajnim i omogućava da ocene i analiziraju organizaciju, strukturu i strategijsku orijentaciju menadžmenta (Haller, 2003, str. 453). Drugim rečima, pomenuti pristup daje mogućnost eksternim korisnicima da posmatraju kompaniju „očima menadžmenta“. Samim tim, oni mogu realnije da predvide akcije menadžmenta koje mogu značajno da utiču na buduće novčane tokove (Financial Accounting Standards Board, 1997, str. 23).

Po ugledu na američki FASB, IASB koristi pojam „segment poslovanja“ ili „operativni segment“ (operating segment), kako bi označio svaku pojedinačnu komponentu entiteta: (a) koja obavlja poslovne aktivnosti po osnovu kojih može da ostvari prihode i izloži se rashodima (uključujući prihode i rashode po osnovu transakcija sa drugim komponentama istog entiteta), (b) čije rezultate poslovanja

redovno razmatra pojedinac ili telo sa ključnom ulogom u donošenju poslovnih (operativnih) odluka entiteta u cilju alokacije resursa i ocene uspešnosti i (c) za koju su raspoložive posebne finansijske informacije (IFRS 8, paragraf 5).

Prethodna definicija jasno govori da nije svaka komponenta entiteta operativni segment. Da bi neka komponenta entiteta postala operativni segment, ona mora da ima karakteristike profitnog ili investicionog centra. Profitni centar je logična i funkcionalno zaokružena organizaciona celina unutar koje menadžeri, u skladu sa dodeljenim ovlašćenjima, donose odluke i snose odgovornost za troškove, prihode i rezultat. Menadžeri investicionih centara, pored odgovornosti za profit (dobitak), snose odgovornost i za nabavku i korišćenje imovine, tj. odlučuju o nivou i vrsti ulaganja (Malinić, 1999, str. 52-75). Centri troškova i centri prihoda nisu operativni segmenti, jer nemaju istovremenu odgovornost i za rashode i za prihode, pa se njihova kontrola ne može vršiti na bazi rezultata. Na primer, vrhovna uprava i istraživačko-razvojno odeljenje entiteta, koji ne ostvaruju prihode, ili ostvaruju prihode koji su sporedni u odnosu na aktivnosti entiteta kao celine, ne mogu biti operativni segmenti. S druge strane, operativni segment je komponenta entiteta koja prihode ne ostvaruje sada, ali će početi da ih ostvaruje (na primer, novoosnovana organizaciona jedinica), kao i vertikalno integrisana komponenta, tj. komponenta koja uglavnom ili isključivo prodaje svoje proizvode ili vrši usluge drugim operativnim segmentima istog entiteta.

Prihvatajući internu strukturu entiteta kao osnovu za eksterno izveštavanje po segmentima, IASB je implicitno prihvatio pretpostavku da menadžment nastoji da, kroz internu segmentaciju, odrazi profil rizika i prinosa entiteta (Haller, 2003, str. 453). Interna struktura, tj. sistem odgovornosti i autoriteta menadžera, i interno izveštavanje se uobičajeno baziraju na proizvodima ili geografskim područjima, ali se mogu bazirati na njihovoj kombinaciji ili na nekom trećem kriterijumu (tipovi kupaca, kanali prodaje, pravni entiteti, stručnost menadžera, karakter regulatornog okruženja itd).

Prvi korak u identifikovanju segmenata poslovanja (operativnih segmenata) je identifikovanje izvršnog direktora ili grupe izvršnih direktora za poslovne odluke u čijoj nadležnosti su alokacija resursa na segmente i ocena performansi segmenata. Nakon toga, neophodno je da se identifikuju operativni segmenti koji su predmet razmatranja izvršnih direktora za poslovne odluke. Oni se obično mogu spoznati na osnovu organizacione strukture entiteta, što znači da razmatranje hijerarhijske organizacione šeme treba da predstavlja orijentaciju u identifikovanju operativnih segmenata (Albrecht & Chipalkatti, 1998). Operativni segment obično ima svog menadžera, pri čemu isti menadžer može da bude na čelu dvaju ili više segmenata. Izvršni direktori za poslovne odluke mogu istovremeno da budu u ulozi menadžera jednog ili više operativnih segmenata.

IFRS 8 zahteva da segmentacija entiteta za potrebe eksternog izveštavanja bude jednodimenzionalna, što znači da treba odabrati samo jedan set operativnih segmenata. Međutim, u nekim entitetima, izvršni direktori za poslovne odluke paralelno razmatraju dva ili više setova informacija o segmentima. U takvim slučajevima, da bi se identifikovali segmenti za svrhe eksternog izveštavanja, treba uzeti u razmatranje dodatne kriterijume, kao što su: sistem odgovornosti menadžera, priroda aktivnosti segmenata i informacije koje se saopštavaju odboru direktora.

Izloženi način identifikovanja operativnih segmenata značajno se razlikuje od zahteva IAS 14. IAS 14 je zahtevao dvodimenzionalno segmentiranje entiteta, i to na bazi (a) proizvoda odnosno usluga i (b) geografskih područja, pri čemu su segmenti označavani kao *poslovni* i *geografski*. I IAS 14 je zahtevao da se segmenti identifikuju na bazi internog sistema izveštavanja i kontrole, ali samo pod uslovom da je interna struktura bazirana na proizvodnoj ili geografskoj osnovi. Ako taj uslov nije ispunjen, segmenti o kojima se izveštava interno nisu pogodni za eksterno izveštavanje, pa je neophodno izvršiti odgovarajuće korekcije kako bi se kreirali poslovni i geografski segmenti.

Nakon što su, na bazi internog sistema izveštavanja, identifikovani operativni segmenti, neophodno je, prema IFRS 8, ispitati da li svaki od njih ispunjava uslove za eksterno izveštavanje, tj. da li zadovoljava karakteristike neophodne za sticanje statusa izveštajnog segmenta (reportable segment). Drugim rečima, segmenti identifikovani na bazi internog sistema izveštavanja (operativni segmenti) predstavljaju samo kandidate za segmente o kojima će se izveštavati eksterno. Proces transformacije operativnih u izveštajne segmente se sastoji iz tri faze.

Prva faza ima karakter opcione i podrazumeva ispitivanje mogućnosti za spajanje operativnih segmenata. Naime, IFRS 8 dopušta, mada ne zahteva, spajanje dva ili više suštinski sličnih operativnih segmenata kako bi se dobio jedan izveštajni segment. Smatra se da su operativni segmenti suštinski slični ako imaju slične ekonomske karakteristike (koje se, na primer, mogu manifestovati sličnom prosečnom uspešnošću u dugom roku), i ako imaju sličnosti u pogledu: prirode proizvoda i usluga, prirode proizvodnog procesa, vrste kupaca, metoda distribucije proizvoda odnosno pružanja usluga i prirode regulatornog okruženja. Na primer, ako entitet ima 20 prodavnica, poželjno je da se one spoje u jedan izveštajni segment (Đukić, 2002, str. 22).

U drugoj fazi se ispituje (testira) da li su operativni segmenti, odnosno segmenti nastali njihovim spajanjem u prethodnoj fazi, dovoljno značajni za eksterno izveštavanje. Za tu svrhu, merodavan je prag od 10%. Naime, IFRS 8 zahteva: (1) da ukupni prihodi segmenta (koji se sastoje od prihoda od prodaje eksternim kupcima i prihoda od prodaje drugim segmentima) čine najmanje 10% ukupnih prihoda svih segmenata; ili (2) da rezultat segmenta (dobitak ili

gubitak) u apsolutnom iznosu čini najmanje 10% ili (a) ukupnog dobitka svih profitabilnih segmenata ili (b) ukupnog gubitka svih segmenata koji posluju sa gubitkom, u zavisnosti od toga koji od ova dva iznosa je apsolutno veći; ili (3) da sredstva segmenta čine najmanje 10% ukupnih sredstava svih segmenata. Ipak, i segmenti koji ne ispunjavaju nijedan od prethodnih uslova mogu se proglasiti izveštajnim segmentima, ako menadžment smatra da bi informacije o njima mogle biti relevantne za korisnike finansijskih izveštaja. To znači da prag od 10% nije apsolutno merilo značajnosti segmenata i da kvantitativna ocena značajnosti mora biti dopunjena kvalitativnom analizom, jer neki faktori koji se ne mogu kvantitativno iskazati mogu učiniti segment značajnim.

U trećoj fazi, ispituje se da li zbir prihoda od prodaje eksternim kupcima prethodno identifikovanih izveštajnih segmenata iznosi najmanje 75% prihoda od prodaje entiteta kao celine. Ukoliko ovaj uslov nije ispunjen, treba identifikovati dodatne izveštajne segmente, čak i ukoliko oni ne ispunjavaju kriterijume značajnosti. Ovaj postupak, kojim se, zapravo, koriguje prag od 10%, zasnovan je na stavu da su informacije o segmentima korisnije ukoliko obuhvataju značajan deo poslovnih aktivnosti entiteta kao celine (Hoyle et al., 2004, 376).

Pored prethodno izloženih kriterijuma za izbor izveštajnih segmenata, IFRS 8 sadrži i preporuku (tj. stav neobavezujućeg karaktera) o ukupnom broju izveštajnih segmenata. Naime, kada broj izveštajnih segmenata pređe deset, treba razmotriti da li je dostignuta praktična granica iznad koje su informacije o segmentima isuviše detaljne. U osnovi ove preporuke nalazi se nastojanje da se poveća jasnost informacija o segmentima koje se prezentuju eksternim korisnicima.

Informacije o operativnim segmentima koji nisu samostalno postali izveštajni prikazuju se u okviru stavke *ostali segmenti*. Komponente koje čine pomenutu stavku nisu ekonomski slične, ali ih spaja njihova nedovoljna značajnost za eksterno izveštavanje.

Na bazi osnovnog principa izveštavanja po segmentima, u IFRS 8 se navode informacije o segmentima koje treba obelodaniti, uz njihovu podelu na: (1) opšte informacije, (2) informacije o rezultatima, sredstvima i obavezama segmenata i osnovama za njihovo generisanje i (3) usaglašavanja (usklađivanja) informacija o segmentima sa informacijama o entitetu kao celini.

Opšte informacije obuhvataju: (1) informacije o osnovi za identifikovanje operativnih segmenata i njihovom spajanju i (2) vrstama proizvoda i usluga po osnovu kojih svaki izveštajni segment ostvaruje prihode.

Za svaki segment, entitet treba da obelodani iznos rezultata, tj. dobitka ili gubitka, ali ne pruža definiciju rezultata segmenta, u smislu komponenti (prihoda i rashoda) na osnovu kojih se isti utvrđuje. Interni metod obračuna rezultata segmenta, koji je ustanovljen radi zadovoljenja informacionih potreba izvršnih

direktora, merodavan je i za eksterno izveštavanje. Za razliku od obelodanjivanja rezultata, obelodanjivanje sredstava i obaveza segmenata ima uslovni karakter. Entitet treba da obelodani iznose sredstava i obaveza svakog segmenta samo ukoliko pomenute informacije koriste izvršni direktori. Sadržina sredstava i obaveza segmenta, u smislu komponenti koje ih čine, treba da odgovara onome što se saopštava izvršnim direktorima. Ako izvršni direktori razmatraju više merila rezultata, sredstava i obaveza, za eksterno izveštavanje se biraju ona merila koja su najbliža sistemu merenja koji važi za entitet kao celinu.

Uslovni karakter imaju i sledeće informacije o segmentima: (a) eksterni prihodi (prihodi po osnovu transakcija sa licima izvan entiteta), (b) međusegmentni (interni) prihodi (prihodi ostvareni po osnovu transakcija sa drugim segmentima istog entiteta), (c) prihod od kamate, (d) rashod kamate, (e) godišnji otpis materijalnih i nematerijalnih stalnih (fiksni) sredstava, (f) značajne stavke prihoda i rashoda, (g) učešća u dobitku ili gubitku pridruženih entiteta i zajedničkih poduhvata obračunatih metodom učešća, (h) poreski rashod ili prihod, (i) značajne negotovinske stavke rezultata različite od otpisa, (j) učešća u kapitalu pridruženih entiteta i zajedničkih poduhvata koji se obračunavaju po metodu učešća i (k) kapitalni izdaci, tj. dodatna ulaganja u stalna sredstva. Navedene informacije imaju karakter uslovnih zato što se obelodanjuju samo (1) ako su uključene u obračun rezultata segmenta (stavke a-i) odnosno sredstava segmenta (stavke j i k) ili (2) ako se na drugi način redovno saopštavaju izvršnim direktorima, bez obzira na to da li su uključene u obračun rezultata odnosno sredstava. Iznosi pomenutih stavki koje razmatraju izvršni direktori merodavni su za eksterno izveštavanje, ali treba pružiti objašnjenja u vezi sa metodama njihovog merenja. Entitet može (ali ne mora) da objasni alokaciju troškova nastalih na nivou entiteta, imovine koju segmenti zajednički koriste i zajedničkih obaveza segmenata, na pojedinačne segmente. Entitet treba da obelodani i osnovu za obračun transakcija između izveštajnih segmenata (npr. tržišna cena, cena koštanja ili cena koja se nalazi između cene koštanja i tržišne cene), prirodu promena u načinu merenja u odnosu na prethodni period, kao i prirodu i efekat eventualnih asimetričnih alokacija (npr. alokacija troška otpisa na segmente bez alokacije sredstava koja su predmet otpisa, ili obrnuto). IFRS 8 daje mogućnost da se prihodi i rashodi od kamate segmenta saldiraju, ali samo ako prihod od kamate čini većinu prihoda segmenta, a izvršni direktori se oslanjaju na neto kamatu kada ocenjuju uspešnost segmenta.

Konačno, entitet treba da obelodani usklađivanja (a) ukupnih prihoda svih izveštajnih segmenata sa prihodima entiteta, (b) ukupnog rezultata svih izveštajnih segmenata sa rezultatom entiteta, (c) ukupnih sredstava svih izveštajnih segmenata sa sredstvima entiteta (ukoliko se sredstva segmenata obelodanjuju), (d) ukupnih obaveza izveštajnih segmenata sa obavezama entiteta (ukoliko se obaveze segmenata obelodanjuju) i (e) drugih značajnih stavki izveštajnih segmenata sa odgovarajućim stavkama entiteta. Zahvaljujući

pomenutim usklađivanjima, korisnici finansijskih izveštaja imaju mogućnost da ostvare jasan uvid u odnose između informacija o izveštajnim segmentima i informacija koje se odnose na entitet u celini (Haller, 2003, str. 460). Obelodanjivanje pozicija usaglašavanja je odraz procesa koji je po svojoj suštini suprotan segmentaciji – procesa konsolidovanja informacija o segmentima.

Troškovi izveštavanja o segmentima na bazi IFRS 8 su relativno niski, zbog toga što se informacije o segmentima već generišu za potrebe menadžmenta. Dodatnu prednost menadžment pristupa najbolje odražava stav Solomons-a iz 1968. godine, koji ističe da, ako su interno generisani izveštaji, tj. izveštaji upravljačkog računovodstva, „najbolji koje menadžment može stvoriti u cilju donošenja sopstvenih odluka, onda postoji polazna pretpostavka da će isti izveštaji, ili njihove manje detaljne verzije, najverovatnije biti najbolja podrška investitoru u donošenju odluka o investiranju i dezinvestiranju” (Radebaugh & Gray, 1997, str. 310).

Ipak, menadžment pristup ima nedostatke, a najznačajniji se ogleda u širokom prostoru za varijacije praksi izveštavanja po segmentima. Prvo, IFRS 8 dopušta primenu različitih osnova za segmentaciju. Kompanije koje posluju u istim privrednim delatnostima i na istim geografskim lokacijama mogu imati sasvim različite šeme internog izveštavanja zbog toga što su prihvatile različite organizacione pristupe (Herrmann & Thomas, 1997, str. 41), pa će njihove informacije o segmentima biti neuporedive. Drugo, obim obelodanjenih informacija može značajno da varira između entiteta i može da se kreće u rasponu od izostanka bilo kakvih informacija o segmentima (zbog toga što entitet nije segmentiran za svrhu internog izveštavanja) do obelodanjivanja veoma detaljnih informacija o segmentima. Treće, različiti entiteti mogu različito da mere iste pozicije (rezultat, sredstva i obaveze segmenata), što, takođe, može značajno da ugrozi uporedivost informacija o segmentima. Jedno istraživanje je otkrilo da kompanije iz SAD, koje poštuju standard neznatno različit od IFRS 8, saopštavaju različita merila rezultata, pri čemu su najzastupljenija sledeća: (a) poslovni rezultat (41% kompanija), (b) rezultat pre kamate i poreza (24% kompanija), (c) rezultat pre poreza (11% kompanija) i (d) rezultat pre kamate, poreza i amortizacije (9% kompanija) (International Accounting Standards Board, 2005, str. 11).

Zbog činjenice da većina informacija o izveštajnim segmentima koje specificira IFRS 8 ima uslovni (neobavezni) karakter, obelodanjene informacije o segmentima, u nekim slučajevima, možda neće biti dovoljne za korisnike. Iz tog razloga, IFRS 8 specificira dopunske informacije koje entitet treba da obelodani ukoliko one nisu deo obelodanjivanja o segmentima. Dopunske informacije su nezavisne od izvršene segmentacije, a čine ih: (1) prihodi po osnovu transakcija sa eksternim kupcima, za svaki proizvod ili uslugu ili grupu sličnih proizvoda ili usluga, (2) prihodi od transakcija sa eksternim kupcima i fiksna sredstva bez finansijskih ulaganja, za zemlju u kojoj se nalazi sedište

entiteta, inostranstvo u celini i značajne inostrane zemlje, i (3) prihodi od transakcija sa značajnim eksternim kupcima ili grupama kupaca pod zajedničkom kontrolom. Entitet ima mogućnost da izostavi informacije prve i druge kategorije ukoliko one nisu raspoložive, a troškovi njihovog generisanja su isuviše visoki.

Odredbe IFRS 8 postavljaju brojne izazove eksternim revizorima. Da bi formirali mišljenje o obelodanjenim informacijama o segmentima, revizori moraju dobro da razumeju poslovanje kompanije i način na koji se njome upravlja i spoznaju da li je ona uopšte segmentirana. Revizori treba da nastoje da posmatraju kompaniju očima menadžmenta, što znači da moraju da pristupe najvišim upravljačkim nivoima (Deppe & Omer, 2000, str. 53). Pregled organizacione strukture i zapisnika sa sednica odbora direktora može da pomogne revizorima da ocene da li je segmentacija koja je prikazana u eksternim izveštajima verodostojna (Albrecht & Chipalkatti, 1998).

4. Prakse eksternog izveštavanja po segmentima kompanija u Republici Srbiji

Analiza praksi eksternog izveštavanja po segmentima kompanija u Republici Srbiji zasnovana je na pregledu napomena uz finansijske izveštaje za 2013. godinu, koje su raspoložive na internet sajtu Agencije za privredne registre Republike Srbije. Analiza je sprovedena na uzorku od 500 privrednih društava. Struktura uzorka sa aspekta pravne forme prikazana je u tabeli 1.

Tabela 1. Struktura uzorka sa aspekta pravne forme

Pravna forma	Broj entiteta	Učešće u uzorku
akcionarsko društvo	203	40,6%
društvo sa ograničenom odgovornošću	216	43,2%
javno preduzeće	76	15,2%
ogranak stranog pravnog lica	1	0,2%
društveno preduzeće	2	0,4%
zadruga	2	0,4%
ukupno	500	100,0%

Informacije o segmentima su identifikovane u napomenama uz finansijske izveštaje ukupno 33 kompanije iz uzorka, tj. 6,6% analiziranih kompanija, što se može smatrati relativno skromnim učešćem. Nedostatak informacija o segmentima u napomenama uz finansijske izveštaje čak 93,4% analiziranih kompanija može se protumačiti činjenicom da je za mnoge od njih (one koje se ne kotiraju na javnom tržištu kapitala) obelodanjivanje informacija o

segmentima samo opcija, ali ne i obaveza. Ipak, ni mnoge kompanije koje se kotiraju na javnom tržištu kapitala (Beogradska berza) nisu obelodanile informacije o segmentima, što se može objasniti time da ove kompanije nisu segmentirane za potrebe internog izveštavanja. Takođe, ne treba odbaciti ni pretpostavku da neki sastavljači finansijskih izveštaja nisu dovoljno motivisani da obelodanjuju informacije o segmentima, zbog nedovoljnih podsticaja koji dolaze iz okruženja, a naročito od revizora. Struktura kompanija iz uzorka koje obelodanjuju informacije o segmentima sa aspekta pravne forme, koja je prikazana u tabeli 2, ukazuje na to da, ipak, neke kompanije na dobrovoljnoj osnovi obelodanjuju informacije o segmentima.

Tabela 2. Struktura kompanija koje obelodanjuju informacije o segmentima sa aspekta pravne forme

Pravna forma	Broj entiteta	Učešće u uzorku
akcionarsko društvo	26	78,8%
društvo sa ograničenom odgovornošću	6	18,2%
javno preduzeće	1	3,0%
Ukupno	33	100,0%

Finansijske institucije (banke i osiguravajuće kompanije) imaju značajno učešće u ukupnom broju kompanija koje obelodanjuju informacije o segmentima. Od 33 kompanije čije napomene uz finansijske izveštaje sadrže informacije o segmentima, 14 (42%) ima karakter finansijske institucije. Ako se ima u vidu da su u uzorak uključene 54 finansijske institucije, dolazi se do zaključka da 26% finansijskih institucija obelodanjuje informacije o segmentima. Samo 4% ostalih (tj. nefinansijskih) kompanija obuhvaćenih istraživanjem (19 od 446) saopštava informacije o segmentima.

Mnogi izveštajni entiteti iz uzorka (preko 40%) nisu eksplicitno saopštili osnovu za identifikovanje operativnih segmenata, mada IFRS 8 to zahteva. Ipak, nazivi segmenata ili opisi aktivnosti segmenata uglavnom omogućavaju da se nedvosmisleno spozna osnovu za segmentaciju. U 31 entitetu, operativni segmenti se identifikuju na bazi proizvoda ili usluga. Jedan entitet paralelno pruža informacije i o proizvodnim i o geografskim segmentima, što je u duhu ranije važećeg IAS 14, koji je upravo zahtevao dvodimenzionalno segmentiranje, ali ne i u duhu aktuelnog IFRS 8, koji propagira jednodimenzionalnu segmentaciju. Interesantno je da pomenuti entitet identifikuje samo jedan proizvodni segment, koji odgovara entitetu kao celini, a to, praktično, znači da proizvodna segmentacija nije ni izvršena. Stoga se može smatrati da taj entitet identifikuje segmente samo na geografskoj osnovi. U jednom slučaju, segmentacija je izvršena na bazi pravnih entiteta koji čine konsolidovanu celinu. Manje od polovine analiziranih entiteta je

obelodanilo glavne vrste proizvoda i usluga svakog segmenta, što, ponovo, govori o nedovoljnom uvažavanju odredaba IFRS 8.

Empirijsko istraživanje koje je sproveda poznata globalna računovodstvena firma PricewaterhouseCoopers (2005), na uzorku od 65 kompanija širom Evrope koje primenjuju IFRS, pokazuje da većina kompanija (85%) identifikuje segmente na proizvodnoj osnovi. S obzirom na to, dominacija proizvodne osnove za segmentaciju kompanija u Republici Srbiji je nešto što se moglo očekivati.

Broj izveštajnih segmenata analiziranih entiteta, ne računajući segmente koji su označeni kao „ostali“, kreće se u rasponu od 1 do 9. Jedan posmatrani entitet identifikuje samo jedan izveštajni segment, uz konstataciju da su druge aktivnosti relativno beznačajne, zbog veoma malog učešća u ukupnom prihodu. S druge strane, jedan entitet saopštava informacije o čak 9 segmenata, što je blizu preporučene gornje granice. Jedan entitet navodi i opisuje tri izveštajna segmenta, ali prezentovani podaci pokazuju da jedan od segmenata nema ni sredstva ni obaveze i da ne ostvaruje prihode niti ima rashode, tako da se ovaj entitet, praktično, može smatrati dvosegmentnim. Prosečan broj izveštajnih segmenata posmatranih entiteta je 3,48. U tabeli 3 su prikazane apsolutne i relativne frekvencije broja izveštajnih segmenata.

Tabela 3. Frekvencije broja izveštajnih segmenata

Broj segmenata	Broj entiteta	Učešće
1	1	3,0%
2	10	30,3%
3	8	24,2%
4	8	24,2%
5	2	6,1%
6	2	6,1%
7	1	3,0%
8	0	0,0%
9	1	3,0%
Ukupno	33	100,0%

Obim saopštenih informacija o segmentima značajno varira između entiteta. Dok tri posmatrana entiteta obelodanjuju samo po jednu kvantitativnu informaciju o segmentima, jedan entitet saopštava čak 67 različitih kvantitativnih informacija, uključujući i zbirne stavke. Prosečan broj obelodanjenih kvantitativnih informacija o segmentima, uključujući i zbirne stavke, je 16. U tabeli 4 je prikazana učestalost saopštavanja ključnih kvantitativnih informacija o segmentima.

Tabela 4. Učestalost obelodanjanja informacija o segmentima

Karakter informacije o segmentu	Broj entiteta koji saopštavaju informaciju	Učešće entiteta koji saopštavaju informaciju
rezultat	29	87,9%
sredstva	21	63,6%
obaveze	16	48,5%
prihodi	33	100,0%
prihodi i rashodi od kamata odnosno neto kamata	9	27,3%
trošak otpisa (amortizacije)	14	42,4%
značajne stavke prihoda i rashoda	15	45,5%
učešće u dobitku i gubitku pridruženih i zajedničkih entiteta	0	0,0%
poreski rashod ili prihod	9	27,3%
značajne negotovinske stavke rezultata različite od godišnjeg otpisa	11	33,3%
ulaganja u pridružene i zajedničke entitete	1	3,0%
kapitalni izdaci	3	9,1%

Četiri entiteta nisu objavila rezultate (dobitke ili gubitke) segmenata, što nije u skladu sa IFRS 8. Ukoliko izvršni direktori razmatraju rezultate segmenata, onda te rezultate treba saopštiti i eksternim korisnicima, putem finansijskih izveštaja opšte namene. Ukoliko izvršni direktori ne razmatraju rezultate segmenata, segmenti se, prema IFRS 8, ne mogu ni deklarirati kao operativni, što znači da ne mogu da postanu ni izveštajni.

Nasuprot tome, neki entiteti iz uzorka (ukupno 9) iskazuju dva ili tri merila (nivoa) rezultata segmenata. Ako se pođe od poslednjeg (krajnjeg) obelodanjenog merila rezultata (koji je u 20 slučajeva i jedini), kao najčešće merilo uspešnosti segmenata izdvaja se rezultat pre oporezivanja, a zatim, po učestalosti korišćenja, slede rezultat nakon oporezivanja i poslovni rezultat, kao što pokazuje tabela 5.

Tabela 5. Merila uspešnosti segmenata

Merilo uspešnosti	Broj entiteta	Učešće
poslovni rezultat	7	21,2%
rezultat pre oporezivanja	13	39,4%
rezultat nakon oporezivanja	9	27,3%
rezultat nije obelodanjen	4	12,1%
Ukupno	33	100,0%

Mada svi entiteti prikazuju prihode segmenata, čak 20 entiteta ne vrši jasno podvajanje prihoda na internu i eksternu komponentu. Jedan entitet prikazuje ukupnu pasivu segmenata, ali ne navodi koji deo pasive čine obaveze. Šest entiteta prikazuje i prihode i rashode po osnovu kamata, dok tri entiteta prikazuju neto kamatu, kao razliku prihoda i rashoda od kamate, što IFRS 8 dopušta. U nekim slučajevima, prikazano je usaglašavanje informacija o segmentima (rezultata, prihoda, sredstava i obaveza) sa korespondentnim informacijama o entitetu kao celini, ali u nekim slučajevima to nije učinjeno. Na kraju, treba istaći da entiteti uglavnom ne obelodanjuju osnovu za obračun internih transakcija (transakcija između segmenata), mada IFRS 8 to zahteva.

Pregled napomena uz finansijske izveštaje ukazao je na to da finansijske institucije, generalno, obelodanjuju obimnije informacije o segmentima. Statistička analiza je to potvrdila. Naime, finansijske institucije u proseku obelodanjuju 23 kvantitativne informacije o segmentima, dok ostali entiteti obelodanjuju u proseku 10 kvantitativnih informacija. Da bi se ispitalo da li je razlika u nivou obelodanjivanja statistički značajna, sproveden je Mann-Whitney U test. Ovaj test je neparametarska alternativa t-testu nezavisnih uzoraka, koji nije mogao da bude sproveden zbog toga što je Shapiro-Wilk test pokazao da raspored broja obelodanih stavki ne aproksimira normalnom, ni za finansijske institucije, niti za ostale kompanije ($p < 0,05$ u oba slučaja). Mann-Whitney U test je otkrio da je razlika u broju obelodanih stavki između finansijskih institucija ($Md = 18$; $n = 14$) i ostalih kompanija ($Md = 6$; $n = 19$) statistički značajna ($U = 37,5$; $z = -3,486$; $p = 0,000$). Kako je pokazatelj veličine uticaja (r) na nivou od 0,61, može se konstatovati da karakter entiteta (finansijski ili nefinansijski), prema Cohenovom kriterijumu (Pallant, 2011, str. 231), ima snažan uticaj na broj obelodanih stavki.

Da bi se utvrdilo da li tip entiteta (finansijski ili nefinansijski) utiče na obelodanjivanje sredstava, obaveza i amortizacije segmenata, kao značajnih uslovnih (neobaveznih) stavki, sprovedeni su hi-kvadrat testovi nezavisnosti. Zbog toga što posmatrane promenljive imaju po dve kategorije, izvršene su korekcije neprekidnosti prema Yatesu, kako bi se kompenzovale precenjene vrednosti hi-kvadrat testova. Za ocenu veličine uticaja, korišćeni su Cohenovi kriterijumi (Pallant, 2011, str. 222). Pretpostavka hi-kvadrat testa u pogledu najmanje očekivane ćelijske učestalosti ispunjena je, i to u sva tri slučaja, jer očekivane učestalosti ni u jednoj ćeliji nisu manje od 5. Pomenuti testovi su pokazali da:

- postoji mali uticaj tipa entiteta na obelodanjivanje sredstava po segmentima koji nije statistički značajan (57,1% finansijskih institucija koje obelodanjuju sredstva naspram 68,4% ostalih entiteta koji to čine; $\chi^2(1, n = 33) = 0,09$; $p = 0,765$; $\phi = -0,116$);
- postoji mali uticaj tipa entiteta na obelodanjivanje obaveza po segmentima koji nije statistički značajan (57,1% finansijskih institucija koje

obelodanjuju obaveze naspram 42,1% ostalih entiteta koji to čine; $\chi^2(1, n = 33) = 0,252$; $p = 0,616$; $\phi = 0,149$); i

- postoji srednji uticaj tipa entiteta na obelodanjivanje amortizacije po segmentima koji nije statistički značajan (57,1% finansijskih institucija koje obelodanjuju amortizaciju naspram 21,1% ostalih entiteta koji to čine; $\chi^2(1, n = 33) = 3,111$; $p = 0,078$; $\phi = 0,371$).

Na osnovu prethodnog, može se konstatovati da obelodanjivanja sredstava, obaveza i amortizacije pretežno ne zavise od toga da li entitet pripada kategoriji finansijskih institucija ili ne.

Finansijske institucije i ostali entiteti se razlikuju u pogledu broja izveštajnih segmenata. Dok finansijske institucije u proseku imaju 3 izveštajna segmenta, ostali entiteti u proseku imaju 3,84 izveštajnih segmenata. Pošto raspored broja izveštajnih segmenata, prema Shapiro-Wilk testu, ne aproksimira normalnom za finansijske institucije ($p < 0,05$), mada aproksimira normalnom za ostale kompanije ($p > 0,05$), nije ispunjena pretpostavka za sprovođenje t-testa nezavisnih uzoraka. Alternativni Mann-Whitney U test otkriva da razlika između broja segmenata finansijskih institucija ($Md = 3$; $n = 14$) i ostalih kompanija ($Md = 4$; $n = 19$) nije statistički značajna ($U = 105$; $z = -1,05$; $p = 0,294$; $r = 0,18$). Dakle, karakter entiteta (finansijski ili nefinansijski) nema statistički značajan uticaj na broj izveštajnih segmenata.

Da bi se utvrdilo da li veličina entiteta utiče na njegovo izveštavanje po segmentima, ispitan je odnos između broja obelodanjenih kvantitativnih informacija o segmentima i broja izveštajnih segmenata, s jedne strane, i ukupnih poslovnih prihoda i ukupnih bilansnih sredstava, kao obeležja veličine entiteta, s druge strane. U tom cilju, izvršena je analiza korelacije pomoću Pearson-ovog koeficijenta (r). Uz uvažavanje Cohenovih smernica za utvrđivanje jačine veze (Pallant, 2011, str. 137), utvrđeno je da:

- ne postoji veza između bilansne vrednosti sredstava entiteta i broja njegovih izveštajnih segmenata ($r = -0,037$; $p = 0,837$);
- ne postoji veza između visine poslovnih prihoda entiteta i broja njegovih izveštajnih segmenata ($r = 0,02$; $p = 0,914$);
- postoji jaka i statistički značajna pozitivna veza između bilansne vrednosti sredstava entiteta i obima obelodanjenih kvantitativnih informacija o segmentima ($r = 0,517$; $p = 0,002$); i
- ne postoji veza između visine poslovnih prihoda entiteta i obima obelodanjenih kvantitativnih informacija o segmentima ($r = 0,088$; $p = 0,627$).

Analiza korelacije je, takođe, pokazala da ne postoji veza između broja izveštajnih segmenata i broja obelodanjenih kvantitativnih informacija o segmentima ($r = -0,007$; $p = 0,97$).

U svakom slučaju, analiza je otkrila da postoji značajna raznolikost praksi eksternog izveštavanja po segmentima kompanija u Republici Srbiji, koja se mogla očekivati s obzirom na fleksibilnost odredaba IFRS 8, ali i da se pomenuti standard ne poštuje u celosti, što, takođe, nije iznenađujuće. Naime, neka ranija istraživanja sprovedena u drugim zemljama otkrila su odstupanja praksi eksternog izveštavanja po segmentima od važeće regulatorne osnove (standarda). Ista istraživanja su ukazala i na faktore koji utiču na spremnost kompanija da obelodanjuju informacije o segmentima, od kojih se izdvajaju: kvalitet revizije (u smislu pažnje koju revizori posvećuju informacijama o segmentima), veličina, delatnost, finansijska struktura, profitabilnost i stopa rasta kompanije, stepen disperzije vlasništva nad kompanijom i prisustvo institucionalnih investitora (Albu et al., 2013; Herrmann & Thomas, 1996; Paul & Largay III, 2005; Prather-Kinsey & Meek, 2004; Prencipe, 2004).

U raspoloživim izveštajima o reviziji finansijskih izveštaja posmatranih kompanija koje obelodanjuju informacije o segmentima nisu uočene napomene o nepravilnostima tih informacija. Ako se uzmu u obzir rezultati istraživanja praksi obelodanjivanja informacija o povezanim stranama (Jakšić, 2010), koji, takođe, ukazuju na to da kompanije iz Republike Srbije ne uvažavaju u potpunosti odredbe merodavnog standarda (IAS 24), kao i rezultati istraživanja praksi finansijskog izveštavanja o nekretninama, postrojenjima i opremi, prema kojima neka preduzeća ne obelodanjuju osnovu merenja ili korišćene metode otpisa (Obradović & Karapavlović, 2014), stiče se utisak da sastavljači i revizori finansijskih izveštaja u Republici Srbiji ne posvećuju punu pažnju informacijama koje se obelodanjuju u napomenama uz finansijske izveštaje.

Raznovrsnost praksi izveštavanja po segmentima, koja je otkrivena ovim istraživanjem, i nedovoljna uporedivost informacija o segmentima različitih kompanija, koja iz toga proističe, ukazuju na to da IASB treba ozbiljno da shvati predloge i sugestije u vezi sa mogućim poboljšanjima IFRS 8. Naime, na osnovu istraživanja koje su sprovele u Nemačkoj, Franzen & Weißenberger (2015), predlažu da se poveća obim obaveznih obelodanjivanja i da se jasnije definišu metode merenja segmentnih pozicija, u smislu njihovog ujednačavanja sa metodama merenja korespondentnih pozicija entiteta kao celine. Ipak, isti autori, sa pravom, izražavaju skeptičnost u pogledu toga da li će i u kojoj meri IASB razmotriti izmene IFRS 8, jer je reč o standardu koji je, tokom procesa konvergencije IFRS i GAAP SAD, usaglašen sa američkim FASB-om. Samim tim, svaku eventualnu izmenu IFRS 8 IASB treba da usaglasi sa FASB-om, koji je, kao što je napred rečeno, praktično kreirao aktuelni IFRS 8.

5. Zaključak

Izveštavanje po segmentima predstavlja važan instrument za snabdevanje eksternih interesenata (investitora i kreditora, pre svega) informacijama korisnim za donošenje ekonomskih odluka. Time što osvetljavaju kompaniju iz

jednog novog ugla, informacije o segmentima predstavljaju veoma korisnu dopunu informacijama o finansijskom položaju, uspešnosti i novčanim tokovima kompanije kao celine.

U svetu danas preovlađuje stav da eksterno izveštavanje po segmentima treba da bude zasnovano na izveštavanju po segmentima za potrebe upravljanja kompanijom. Takav pristup je izražen u aktuelnom međunarodnom standardu finansijskog izveštavanja koji se bavi navedenom problematikom – IFRS 8. Mada je objavljen od strane IASB-a, ovaj standard je praktično kreiran u SAD. Pošto uživa podršku najuglednijih donosilaca standarda finansijskog izveštavanja u svetu danas – IASB-a i američkog FASB-a – IFRS 8 se može smatrati globalnim rešenjem. Pomenutom standardu se, ne bez osnova, upućuju izvesne zamerke, ali se, generalno, on može smatrati kvalitetnom osnovom eksternog izveštavanja po segmentima.

Regulatorni okvir eksternog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji upravo čini IFRS 8. Dakle, time što su prihvatile IFRS u celini, čiji deo je IFRS 8, institucije merodavne za regulisanje finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji su stvorile osnovu za kvalitetno eksterno izveštavanje po segmentima. Ipak, kvalitetan standard, sam po sebi, ne garantuje da će informacije o segmentima koje kompanije obelodanjuju i zaista biti kvalitetne.

Istraživanje sprovedeno u ovom radu je otkrilo da informacije o segmentima imaju skromno mesto u ukupnim informacijama koje kompanije iz Republike Srbije obelodanjuju u svojim finansijskim izveštajima. Relativno mali broj kompanija obelodanjuje informacije o segmentima, a obelodanjene informacije nisu uvek potpune. Kvantitativne informacije o segmentima često nisu praćene odgovarajućim kvalitativnim informacijama koje bi ih pojasnile ili dopunile. Nepotpuna usaglašenost praksi eksternog izveštavanja po segmentima sa odredbama IFRS 8, koja je ovim istraživanjem identifikovana, ukazuje na to da sastavljači finansijskih izveštaja, ali i revizori tih izveštaja, treba da posvete veću pažnju obelodanjivanjima o segmentima.

Pomenuti nedostaci, barem u izvesnoj meri, predstavljaju posledicu činjenice da izveštavanje po segmentima predstavlja relativno novo područje finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji. Za razliku od nekih zemalja, pre svega anglo-saksonskih, gde se izveštavanje po segmentima razvilo kao odgovor na izražene informacione potrebe korisnika finansijskih izveštaja, u Republici Srbiji se ono pojavilo kao posledica usvajanja međunarodnih standarda – IFRS. U periodu koji je prethodio usvajanju IFRS, ovom području finansijskog izveštavanja se, zbog nerazvijenosti tržišta kapitala i karakteristika privrednog ambijenta uopšte, nije posvećivala značajna pažnja u Republici Srbiji. Treba očekivati da će se, sa daljim razvojem tržišta kapitala u Republici Srbiji, povećati potrebe korisnika finansijskih izveštaja za detaljnim i kvalitetnim informacijama o segmentima, što će pojačati pritiske na sastavljače,

revizore i regulatore finansijskog izveštavanja, koji će morati da ulože veći trud kako bi izašli u susret potrebama korisnika.

Istraživanje u ovom radu je otkrilo da finansijske institucije, generalno, obelodanjuju obimnije informacije o segmentima u odnosu na ostale kompanije. Pored toga, identifikovana je veza između obima obelodanjenih informacija i bilansne vrednosti sredstava entiteta, u smislu da entiteti sa većim bilansnim sredstvima obelodanjuju veći broj kvantitativnih informacija o segmentima.

Literatura

- Albrecht, W. D. & Chipalkatti N. (1998). New Segment Reporting. *The CPA Journal*, 68 (5). preuzeto sa: <http://www.cpajournal.com/1998/0598/Features/F460598.htm>, pristupljeno: 15 April 2015.
- Albu, N., Albu, C.N. & Mateescu, R. (2013). Analiza practicilor de raportare pe segmente – cazul societăților cotate la BVB. *Audit Financiar*, 11 (106), 32-38.
- Belkaoui, A.R. (1994). *International and Multinational Accounting*. London: The Dryden Press.
- Deppe, L. & Omer, S.C. (2000). Disclosing Disaggregated Information. *Journal of Accountancy*, 190 (3), 47-54.
- Dukić, T. (2002). Utvrđivanje i analiza novčanih tokova segmenata. *Računovodstvo*, 46 (6), 21-26.
- Financial Accounting Standards Board (1997). *Statement of Financial Accounting Standards No. 131: Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*.
- Franzen, N. & Weißenberger, B.E. (2015). The adoption of IFRS 8 – no headway made? Evidence from segment reporting practices in Germany. *Journal of Applied Accounting Research*, 16 (1), 88-113.
- Haller, A. (2003). Segmental reporting. In: Walton, P., Haller, A. and Raffournier, B. (Eds.), *International Accounting* (2nd ed) (pp. 444-470). London: Thomson.
- Herrmann, D. & Thomas, W. (1996). Segment Reporting in the European Union: Analyzing the Effects of Country, Size, Industry, and Exchange Listing. *Journal of International Accounting & Taxation*, 5 (1), 1-20.
- Herrmann, D. & Thomas, W.B. (1997). Reporting Disaggregated Information: A Critique Based on Concepts Statement No. 2. *Accounting Horizons*, 11 (3), 35-44.
- Hoyle, J.B., Schaefer, T.F. & Douppnik, T.S. (2004). *Advanced Accounting* (7th ed). New York: McGraw-Hill/Irwin, International Edition.
- Ijiri, Y. (1995). Segment Statements and Informativeness Measures: Managing Capital vs. Managing Resources. *Accounting Horizons*, 9 (3), 55-67.
- International Accounting Standards Board (2005). *Board Meeting: 20 January 2005, London, Project: Short-term Convergence – Segment Reporting*, Information for observers.
- International Accounting Standards Board (2014). *International Financial Reporting Standard 8: Operating Segments*, IFRS Foundation.
- Jakšić, D. (2010). Regulativa i praksa obelodanjivanja povezanih strana u finansijskim izveštajima u Republici Srbiji. U: Čanak, J. (Ed.), *Mogućnosti i ograničenja razvoja računovodstvene profesije u Srbiji*, XLI simpozijum Računovodstvo i

- poslovne finansije u savremenim uslovima poslovanja (pp. 96-109). Zlatibor: Savez računovođa i revizora Srbije.
- Malinić, D. (1999). *Divizionalno računovodstvo: računovodstveno izveštavanje po profitnim i investicionim centrima*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Obradović, V. & Karapavlović, N. (2014). Finansijsko izveštavanje o nekretninama, postrojenjima i opremi u Srbiji. *Računovodstvo*, 58 (11-12), 38-50.
- Pacter, P. (1993). *Reporting Disaggregated Information*. Research Report, Financial Accounting Standards Board.
- Pallant, J. (2011). *SPSS – Priručnik za preživljavanje* (prevod četvrtog izdanja). Beograd: Mikro knjiga.
- Paul, J.W. & Largay III, J.A. (2005). Does the 'management approach' contribute to segment reporting transparency? *Business Horizons*, 48 (4), 303-310.
- Prather-Kinsey, J. & Meek, G.K. (2004). The Effect of Revised IAS 14 on Segment Reporting by IAS Companies. *European Accounting Review*, 13 (2), 213-234.
- Prencipe, A. (2004). Proprietary Costs and Determinants of Voluntary Segment Disclosure: Evidence from Italian Listed Companies. *European Accounting Review*, 13 (2), 319-340.
- PricewaterhouseCoopers (2002). *Europe and International Financial Reporting Standards: Your questions answered*.
- PricewaterhouseCoopers (2005). *World Watch*, No. 2.
- Radebaugh, L.H. (1987). *International Aspects of Segment Disclosures: A Conceptual Approach*. Research Monograph No2, Department of Accounting and Finance, Glasgow Business School, University of Glasgow, Glasgow.
- Radebaugh, L.H. (1997). Segmental and Foreign Operations Disclosures. In: Choi, F.D.S. (Ed.), *International Accounting and Finance Handbook* (2nd ed) (pp. 19·1-19·29). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Radebaugh, L.H. & Gray, S.J. (1997). *International Accounting and Multinational Enterprises* (4th ed). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Roberts, C. (2010). Segment Reporting. In: Nobes, C. and Parker, R. (Eds.), *Comparative International Accounting* (11th ed) (pp. 454-485). Harlow: Pearson Education Limited.
- Swaminathan, S. (1991). The Impact of SEC Mandated Segment Data on Price Variability and Divergence of Beliefs. *The Accounting Review*, 66 (1), 23-41.
- Wild, J.J. (2005). *Financial Accounting: Information for Decisions* (3rd ed). New York: McGraw-Hill/Irwin, International Edition.

EXTERNAL SEGMENT REPORTING IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The purpose of the research in this paper is to examine the regulation and practices of external segment reporting in the Republic of Serbia. The importance of research stems from a great potential usefulness of segment information for investors and creditors. The analysis of regulation suggests that the Republic of Serbia has high-quality and internationally recognized basis of external segment reporting – IFRS 8. However, there is a room for improvement of IFRS 8. The analysis of practices, conducted on a

sample of 500 companies, shows that companies in the Republic of Serbia, in general, do not attach great importance to the disclosure of segment information in financial statements. The practices are quite miscellaneous, which is a consequence of the flexibility of IFRS 8, but also an incomplete compliance with IFRS 8. By applying statistical techniques we have examined whether the practices of external segment reporting are related to characteristics of companies, which makes the originality of the paper. We have found that financial institutions disclose more extensive quantitative segment information in relation to other companies in the Republic of Serbia, and that companies with higher assets disclose more extensive segment information. The research indicates that there is a significant room for improving the practices of external segment reporting in the Republic of Serbia. The research results may be useful for regulators of financial reporting and preparers and auditors of financial statements.

Key words: financial reporting, segment reporting, disclosure, IFRS 8, operating segment

Biografije autora

Vladimir Obradović je rođen 1978. godine u Užicu. Osnovnu i srednju školu završio je u Kosjeriću. Osnovne akademske studije završio je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu 2002. godine. Magistrirao je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu 2007. godine. Doktorsku disertaciju je odbranio u februaru 2012. godine, na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu. Zaposlen je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu kao docent. Izvodi nastavu iz nastavnih predmeta Finansijsko izveštavanje (osnovne akademske studije), Specijalni bilansi (master akademske studije) i Međunarodno finansijsko izveštavanje (doktorske akademske studije), iz uže naučne oblasti Računovodstvo, revizija i poslovne finansije. Njegova naučna interesovanja vezana su za oblast finansijskog izveštavanja, posebno za međunarodne aspekte finansijskog izveštavanja i standarde finansijskog izveštavanja.

Nemanja Karapavlović je rođen 1987. godine u Čačku. Osnovnu i srednju školu završio je u Čačku. Osnovne akademske studije završio je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu 2010. godine. Na istom fakultetu završio je master akademske studije 2012. godine. Trenutno je student treće godine doktorskih akademskih studija na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu (modul: Računovodstvo i poslovne finansije), na kome je i zaposlen kao asistent na predmetima Finansijsko izveštavanje (osnovne akademske studije) i Specijalni bilansi (master akademske studije). Sfere njegovog naučnog interesovanja su, pre svega, eksterno finansijsko računovodstvo i izveštavanje opšte namene i finansijsko izveštavanje u posebnim prilikama.